

## Samtal om vandringsmän som logerat på Rallsta Tegelbruk i Hallstahammar från slutet av 1920-talet.

De som minns var:

|                          |                                              |
|--------------------------|----------------------------------------------|
| <b>Emil Reinholdsson</b> | <i>arbetat på Rallsta 1939-1934</i>          |
| <b>Ture Engberg</b>      | <i>arbetat på Rallsta 1930-1933</i>          |
| <b>Olle Söderström</b>   | <i>vars far var tegelbrännare i många år</i> |

På Rallsta Tegelbruk arbetade man vår, sommar och höst. När kylan kom måste man avbryta arbetet. Många var de vandringsmän, så kallade luffare, som under år som gått logerat på tegelbruket. De var arbetslösa (30-tals-krisen), men en mindre del ville inte arbeta utan vandra fria i naturen. Ett gemensamt hade de; alla var mycket hungriga, uselt klädda, trasiga, med utslitna skor och vid dåligt väder genomsura kom de traskande till tegelugnen, som bjöd på damm och sot, men en behaglig värme att torka kläder i och tak över huvudet att få sova under. På tegelugnen fanns plåtburkar och en stekpanna att laga mat i. Duktiga kockar kunde med starka kryddor få en fin arom på maten som spred doft i hela tegelbruket. Vid matraster gick vi unga arbetare ofta upp på ugnen och lyssnade på resonemang som fördes bland luffarna. Dåtidens nyhetsförmedlare kan man kalla dem.

Gamla fläskben, grönsaker och korvstumpar kunde köpas billigt i affärerna, en del saker kunde man kanske tigga. Ingen luffare sålde eller tiggde i arbetarhem som låg närmare tegelbruket än en kilometer. Det fanns oskrivna lagar man måste följa, annars blev man utkastad av kamraterna. Polisen besökte ibland ugnen där luffarna logerade, men något anhängande blev det inte vad jag vet.

Bland återkommande vandringsmän minns vi särskilt en del, originella på sitt vis.

**Hilding Svensson**, stark kommunist från Skåne, duktig trådkonstnär som sålde vispar, kastrull-underlägg, Sinclairs bojor m.m. av egen tillverkning. Han gjorde miniatyrmotorcyklar med sidovagn, exakta kopior av dåtidens Harley Davidson, som lottades ut. Han bosatte sig i Stockholm och när tiderna blev bättre fick han arbete hos L-M Eriksson. Mycket intres-serade av studier. Gamla Folket i Bild skrev en artikel om Svensson och hans stora hobby chifffertydning. Det inte våra lärda professorer kunnat tyda på 300 år gjorde Svensson på sin fritid. Han blev senare halvtidsanställd på ett arkiv. Kunde det vara Riksarkivet? Artikeln var införd i FiB troligen i början av 1940-talet.

**Skogsvilden**, ett original som var sin egen barberare, han skar av håret med kniv. En gång kom han till ugnen, glad i hågen, och berättade för tegelbrännaren att nu ska festas. Han plockade fram en stor karamellburk av plåt och kokade korven i. Han kom från Arboga där han hittat korven på en soptipp. Åt med god aptit och tog en snaps till (rödsprit). Något men av den läckra måltiden syntes inte.

Två kompisar som vandrat ihop i många år var **Jönsson**, skåning, och **Holm** från Horndal eller möjligen Hofors. På vår och höst luffade de omkring i Sverige. Sommartid vistades de i Älvdalen, bodde i en skogskoja och levde uteslutande på fiske och trådtjack av egen tillverkning som de sålde. När de blev äldre började de arbeta, först på Rallsta men flyttade sedan till Stallarholmens Tegelbruk. Jönsson gifte sig där och blev stadgad karl. Att många luffare uppskattade den lilla hjälp de kunde få bevisar följande historia; Ugnbrännare S. får efter många år som pensionär besök av Jönsson, som överlämnar en penningssumma som tack för mat som S. delat med sig under de svåra luffaråren. En ljusglimt i mörkret var snälla och hjälpsamma människor, det var en gärning som Jönsson tänkt på under många år och nu var glad att få återgälda.

**Elving**, som gjorde kolteckningar, bodde en vinter på Ervalla ålderdomshem, men dit ville han inte återvända. Han ville vara en fri människa. Sade ofta ”kan mästare förstå hur en luffare kan klara sig utan att kunna göra en kálteckning?”

**Kvast-Anders** kom med björkrisknippen på ryggen som han gjorde kvastar av och sålde.

**Fagerberg**, duktig arbetare som ibland kunde hoppa in som smörjare när den ordinarie var hemma.

**Flygande barberaren**, sista gången han var på Rallsta talade han om att ”nu ska jag cykla till Ryssland, mitt ideal-land”.

När det blev förbjudet att vistas på tegelugnen upplät tegelmästare Wikner en liten stuga med två rum, belägen inom området, som vandrare fick logera i. Ved fick de ta på tegelbruket men elda själva.

Många arbetslösa gick med nasar-låda, som innehöll knappar, nålar och andra småprylar. En del luffare kom enstaka gånger, andra återkom regelbundet och vistades längre tider på tegelbruket. Vissa nätter kunde antalet luffare överskrida trettioalet logerare.

**Ekman**, målarmästare från Stockholm, var nog den siste luffaren på Rallsta. Spriten hade förstört honom och hans firma. Ekman gick alltid med lång överrock och blev en välkänd figur på samhället. Han gick till arbetaremässen och fick den mat som blev över när andra ätit och lämnat efter sig.

Det här var några minnesanteckningar om en del episoder från Rallsta Tegelbruk under den svåra krisen på 30-talet. Sociala förmåner var ett okänt begrepp och för många arbetslösa och fattiga människor var tiggargastaven enda utvägen för att överleva.

Vid pennan  
*Ture Engberg*